

Mål C-235/24 PPU [Niesker]ⁱ**Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler****Datum för ingivande:**

2 april 2024

Domstol som begär förhandsavgörande:

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (Nederländerna)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

29 mars 2024

Motpart:

S.A.H.

Saken i det nationella målet

Det nationella målet rör ett förfarande för erkännande och verkställighet i Nederländerna av en brottmålsdom som meddelats av en svensk domstol.

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Förvarande begäran enligt artikel 267 FEUF rör huruvida Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (Appellationsdomstolen i Arnhem-Leeuwarden, nedan kallad Gerechtshof) kan betraktas som domstol i den mening som avses i artikel 267 FEUF och således får hänskjuta frågor för förhandsavgörande. Om denna fråga ska besvaras jakande, vill Gerechtshof därefter ha svar på frågan huruvida artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan) är tillämplig på det nationella målet, i vilket Gerechtshof har att pröva rättsfrågorna i artikel 8.2–4 och artikel 9 i rådets rambeslut 2008/909/RIF av den 27 november 2008 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på brottmålsdomar avseende fängelse eller andra frihetsberövande åtgärder i syfte att verkställa dessa inom Europeiska unionen (nedan kallat rambeslut 2008/909)

ⁱ Förevarande mål har getts ett fiktivt namn. Detta namn är inte någon av rättegångsdeltagarnas verkliga namn.

och, om så är fallet, vilka konsekvenser detta får. Avslutningsvis har Gerichtshof ställt frågor om tolkningen av artikel 8.4 i rambeslut 2008/909.

Gerichtshof ansöker vidare om att begäran om förhandsavgörande ska handläggas enligt det förfarande för brådskande mål som föreskrivs i artikel 267 fjärde stycket FEUF och artikel 107.1 i rättegångsreglerna. Gerichtshof påpekar att tolkningsfrågorna avser området med frihet, säkerhet och rättvisa och att den dömda personen för närvarande sitter frihetsberövad. Svaret på frågorna kan leda till att frihetsberövandet i Nederländerna måste upphöra på grund av att erkännandet av det utländska straffet ska vägras eller anpassas till ett straff utan frihetsberövande.

Frågor som har hänskjutits för förhandsavgörande

1. Ska begreppet domstol, i den mening som avses i artikel 267 FEUF jämförd med artikel 8.2–4 och artikel 9 i rambeslut 2008/909/RIF, tolkas så, att det även omfattar en för ändamålet utsedd nationell domstol – som inte är den behöriga myndighet som avses i artikel 8.1 i rambeslutet – som i ett skriftligt förfarande i princip utan den dömda personens medverkan uteslutande prövar de rättsfrågor som avses i artikel 8.2–4 och artikel 9 i rambeslutet.

2. Ska artikel 47 i stadgan tolkas så, att när det vid ett sådant förfarande för erkännande som avses i rambeslut 2008/909/RIF ska göras en bedömning av de faktorer som avses i artikel 8.2–4 och artikel 9 i detta beslut, och bedömningen har anförtrotts en för ändamålet utsedd nationell domstol i den verkställande staten, måste den dömda personen utöver möjligheten att uttrycka sin inställning i den utfärdande staten enligt artikel 6.3 i rambeslut 2008/909/RIF även ha tillgång ett effektivt rättsmedel i den verkställande staten?

För det fall dessa frågor ska besvaras jakande:

3. Ska artikel 47 i stadgan mot bakgrund av rambeslut 2008/909/RIF tolkas så, att det vad gäller tillgången till ett effektivt rättsmedel i den verkställande staten är tillräckligt att den dömda personen kan yttra sig skriftligen, antingen före domen och beslutet om erkännande eller efter det att beslutet om erkännande har fattats i form av en ny prövning av den ursprungliga domen?

och

4. Ska artikel 47 i stadgan mot bakgrund av rambeslut 2008/909/RIF tolkas så, att en dömd person som inte har tillräckliga ekonomiska medel och som behöver hjälp för att faktiskt kunna utnyttja möjligheten att få sin sak prövad inför domstol ska beviljas rättshjälp i den verkställande staten, även om detta inte föreskrivs i lag?

5. Ska kriteriet i artikel 8.3 i rambeslut 2008/909/RIF tolkas så, att det vid ändring av påföljden eller åtgärden på grund av att påföljdens art är oförenlig med

den verkställande statens lagstiftning, ska göras en bedömning av vilken åtgärd som med all sannolikhet skulle ha utfärdats av domstolen i den verkställande staten om rättegången hade hållits i den verkställande staten eller ska det, i förekommande fall genom att begära kompletterande upplysningar, göras en bedömning av den faktiska efterlevnaden av åtgärden i den utfärdande staten?

6. På vilket sätt och i vilken utsträckning ska utvecklingen och uppgifter från tiden efter beslutet om erkännande beaktas vid den verkställande statens eventuella nya prövning av förbudet mot straffskärpning i artikel 8.4 i rambeslut 2008/909?

Anförda unionsbestämmelser

Artikel 47 i stadgan

Artikel 267 FEUF

Artiklarna 6, 8 och 9 i rambeslut 2008/909

Anförda nationella bestämmelser

Artiklarna 2:11 och 2:13 i Wet wederzijdse erkenning en tenuitvoerlegging vrijheidsbenemende en voorwaardelijke sancties (lagen om ömsesidigt erkännande och verkställighet av påföljder i form av fängelsestraff och villkorliga straff, nedan kallad WETVVS)

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Den dömda personen är irakisk medborgare. Han bor sedan år 1996 i Nederländerna och beviljades permanent uppehållstillstånd år 2001.
- 2 Göta Hovrätt (Sverige) dömde honom i en dom av den 26 februari 2015 för brott begångna i Sverige. I korthet rörde det sig om olaga vapeninnehav, olaga hot, ofredande och grov misshandel. Göta Hovrätt fann att den dömda personen på grund av sin bristande intellektuella utveckling eller allvarliga psykiska störning inte kunde hållas ansvarig för gärningarna och dömde honom till rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning.
- 3 Den dömda personen begärde att de svenska myndigheterna skulle överföra påföljden till Nederländerna, varefter nämnda myndigheter begärde att Minister van Justitie en Veiligheid (Nederländernas justitie- och säkerhetsminister, nedan kallad ministern) skulle erkänna och verkställa den svenska domen.
- 4 Genom dom av den 18 januari 2019 slog Gerechtshof, efter det att ministern hade översänt ansökan, fast att den dömda personen själv hade begärt eller gett sitt

samtycke till översändandet av den fällande domen och fann att det inte fanns någon anledning att vägra erkännandet samt att de gärningar för vilken påföljden utdömts även är straffbara enligt nederländsk rätt. Gerechtshof fann därefter att det fanns anledning att anpassa den frihetsberövande åtgärden och ändrade den till tvångsvård på institution utan tidsbestämning. Gerechtshof fann att den dömda personens straffrättsliga ställning inte förvärrades genom detta.

- 5 Den 18 februari 2019 erkände ministern, i egenskap av beslutande myndighet i den mening som avses i rambeslut 2008/909, med beaktande av Gerechtshofs bedömning, den svenska domen, varvid påföljden anpassades till den nederländska åtgärden om tvångsvård på institution (utan tidsbestämning). Den dömda personen placerades på en rättspsykiatrisk klinik i Nederländerna, där han fortfarande befinner sig. Efter erkännandet av den svenska domen återkallade Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (statssekreterare med ministerlika befogenheter för justitie- och säkerhetsfrågor) genom beslut av den 6 augusti 2020 utlännings uppehållstillstånd och förklarade honom icke önskvärd i Nederländerna.
- 6 Den dömda personen väckte därefter en civilrättslig talan i vilken han bestred lagenligheten i ministerns beslut om erkännande. Han anförde bland annat att Gerechtshofs dom av den 18 januari 2019, som ministerns beslut grundade sig på, hade meddelats i ett förfarande som inte uppfyllde kraven i artikel 47 i stadgan. Genom dom av den 5 september 2023 biföll Gerechtshof Den Haag (Appellationsdomstolen i Haag) den civilrättsliga talan och ålade ministern att ompröva sitt beslut av den 29 januari 2019.
- 7 Genom skrivelse av den 15 september 2023 begärde ministern att Gerechtshof skulle göra en ny prövning inom ramen för ett förfarande som uppfyllde kraven i artikel 47 i stadgan. Inom ramen för denna nya prövning har Gerechtshof, efter samråd med parterna, beslutat att framställa förevarande begäran om förhandsavgörande.

Parternas huvudargument

- 8 Den dömda personen har gjort gällande att Gerechtshof måste göra en ny prövning i ett förfarande som uppfyller kraven i artikel 47 i stadgan, vilket i förevarande fall innebär att
 - det måste röra sig om en offentlig rättegång vid vilken den dömda personen kan närvara,
 - saken måste prövas inom skälig tid,
 - den dömda personen måste kunna låta sig försvaras av en advokat, vid behov finansierad med offentliga medel,
 - det måste röra sig om ett kontradiktoriskt förfarande, och

- det måste röra sig om en offentlig avkunnad dom.
- 9 Den dömda personen anser dessutom att det i förevarande fall rör sig om en straffskärpning och att han – för att säkerställa ett effektivt domstolsskydd – måste kunna lägga fram ytterligare bevisning på denna punkt.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

Huruvida begäran om förhandsavgörande kan tas upp till sakprövning

- 10 Gerechtshof har fram till nu utgått från att frågan huruvida den är en domstol i den mening som avses i artikel 267 FEUF, och således är behörig att hänskjuta frågor till EU-domstolen för förhandsavgörande, ska besvaras nekande. Den uppgift som Gerechtshof fullgör i förfarandet för erkännande av domstolsavgöranden från andra EU-medlemsstater skiljer sig nämligen kraftigt från dess normala uppgifter och förfaranden. Ingen offentlig förhandling hålls, Gerechtshof uttalar sig enligt de aktuella bestämmelserna inte om vikten av social återanpassning, som enligt rambeslut 2008/909 är av central betydelse, och uttalar sig inte heller om de skäl för avslag som i WETVVS betecknas som fakultativa eller om hur de skäl för avslag som i lagen anges som tvingande ska tolkas mot bakgrund av EU-domstolens dom av den 29 april 2021 i målet X (Europeisk arresteringsorder – *Ne bis in idem*) (C-665/20 PPU, EU:C:2021:339). Gerechtshof kan inte heller uttala sig i ärenden där ministern avslår en ansökan om övertagande av verkställigheten av ett straff utan att översända ansökan till Gerechtshof.
- 11 Av förarbetena till den nederländska lagen framgår emellertid att lagstiftaren uttryckligen har velat ha ett domstolsavgörande rörande rättsfrågorna i artikel 8.2–4 och artikel 9 i rambeslut 2008/909 och att det rör sig om en för ändamålet utsedd domstol som med stöd av lag meddelar ett bindande avgörande.
- 12 Enligt EU-domstolens fasta praxis ska EU-domstolen vid bedömningen av huruvida det hänskjutande organet är en ”domstol” i den mening som avses i artikel 267 FEUF, och huruvida begäran om förhandsavgörande således kan tas upp till prövning, beakta ett antal omständigheter, däribland om organet är inrättat enligt lag, om det är av stadigvarande karaktär, om dess jurisdiktion är av tvingande art, om förfarandet är kontradiktoriskt, om organet tillämpar rättsregler samt om det är oavhängigt (dom av den 29 mars 2022, Getin Noble Bank, C-132/20-REC, EU:C:2022:235, punkt 66 och där angiven rättspraxis).
- 13 Gerechtshofs preliminära bedömning är att den är inrättad enligt lag, att Gerechtshof är av stadigvarande karaktär, att dess bedömning i samband med avgöranden som grundar sig på WETVVS, även om bedömningen är begränsad till ett antal punkter, är av tvingande art, att även om det i det lagstadgade förfarandet inte föreskrivs någon möjlighet för den dömda personen att använda sig av ett kontradiktoriskt förfarande ska den dömda personens argument beaktas i den mån de framförs i samband med ett yttrande eller en senare ny prövning, att

Gerechthof tillämpar rättsregler och är oavhängig. Enligt Gerechthof preliminära bedömning är frågan huruvida den ska betraktas som en domstol således beroende av huruvida den kan anses tillämpa ett kontradiktoriskt förfarande.

- 14 Mot bakgrund av det ovan anförda har Gerechthof ställt den första tolkningsfrågan. Svaret på denna fråga kan emellertid bero på svaret på den andra tolkningsfrågan, som rör huruvida artikel 47 i stadgan är tillämplig.

Artikel 47 i stadgan

- 15 Enligt artikel 47 i stadgan har var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter kränkts rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol.
- 16 Gerechthof har blivit ombedd att klargöra huruvida den genom sin bedömning enligt artikel 2:11 WETVVS har åsidosatt de rättigheter och friheter som garanteras i unionsrätten. Gerechthof vill i detta sammanhang få klarhet i huruvida den rättsliga bedömningen ”omfattas av tillämpningsområdet för unionsrätten” (dom av den 26 februari 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105), eller huruvida det rör sig om ”ett fall som regleras av unionsrätten” (dom av den 16 maj 2017, Berlioz Investment Fund, C-682/15, EU:C:2017:373). Det är obestriddigt att 8.2–4 och artikel 9 i rambeslut 2008/909 tillämpas vid denna bedömning, eftersom artiklarna 2:11 och 2:13 WETVVS har införlivats dessa artiklar med nationell rätt. Å andra sidan har den dömda personen i den utfärdande staten, förutsatt att personen befinner sig där, möjlighet att muntligen eller skriftligen uttrycka sin inställning, och det föreskrivs i rambeslut 2008/909 inte uttryckligen något effektivt rättsmedel för en dömd person i den verkställande staten, vilket innebär att det även kan hävdas att det rör sig om en rättslig situation som inte omfattas av unionsrättens tillämpningsområde. Eftersom det råder tvivel på denna punkt har Gerechthof ställt den andra tolkningsfrågan.
- 17 Om denna fråga besvaras jakande uppkommer frågan huruvida kraven i artikel 47 i stadgan är uppfyllda genom den möjlighet att uttrycka sin inställning i den utfärdande staten som anges i artikel 6 i rambeslut 2008/909. Enligt artikel 6.3 i beslutet ska denna inställning därefter göras tillgängligt för den verkställande staten i skriftlig form, vilket tyder på att unionslagstiftaren förväntar sig en fortsatt skriftlig behandling i den verkställande staten.
- 18 Om denna möjlighet inte uppfyller kraven i artikel 47 i stadgan eller inte omfattar de fall där den dömda personen inte befinner sig (eller inte längre befinner sig) i den utfärdande staten och därför inte kan uttrycka sin inställning, vill Gerechthof få klarhet i huruvida artikel 47 i stadgan i detta fall kräver att den dömda personen ska höras vid en offentlig förhandling i den verkställande staten, efter att ha beviljats rättshjälp, och när denna förhandling ska äga rum. Närmare bestämt uppkommer frågan huruvida den omständigheten att den dömda personen kan begära ny prövning uppfyller kraven i artikel 47.

- 19 Gerechtshof påpekar i detta avseende att den kontroll som föreskrivs i artikel 2:11 WETVVS är av teknisk art och relativt begränsad. Staternas och den dömda personens intressen sammanfaller ofta, nämligen i form av social återanpassning i det land som personen har närmast anknytning till. I förevarande fall har det varit nödvändigt att anpassa den utländska åtgärden, men i de flesta fall rör det sig om en frihetsberövande påföljd i form av ett fängelsestraff, där påföljden (eller påföljdens art) inte behöver anpassas. Om konsekvensen av tillämpningen av artikel 47 i stadgan blir att varje dömd person ska höras vid en offentlig förhandling i den verkställande staten, medför detta praktiska problem. Frågan är därför hur hörandet i den verkställande staten ska genomföras när den dömda personen fortfarande befinner sig i den utfärdande staten. Enligt Gerechtshofs praxis har den dömda personen möjlighet att inge ett skriftligt yttrande, som Gerechtshof beaktar. Detta kan göras antingen före bedömningen och beslutet om erkännande eller därefter, i form av en begäran om ny prövning. Det står den dömda personen fritt att ta emot rättshjälp, men inte i form av ekonomiskt hjälp.
- 20 Mot bakgrund av det ovan anförda har Gerechtshof ställt den tredje och fjärde frågan.

Anpassning av påföljden

- 21 I artikel 8.3 i rambeslut 2008/909 – och som upprepats i artikel 2:11 punkt 5 WETVVS – föreskrivs att om påföljdens art är oförenlig med den verkställande statens lagstiftning ska den ändras till ett straff eller en annan frihetsberövande åtgärd som i möjligaste mån motsvarar den påföljd som utdömts i den utfärdande staten. Gerechtshof har tolkat detta kriterium så, att påföljden ska omvandlas till den åtgärd som den dömda personen med all sannolikhet skulle ha dömts till om rättegången hade hållits i Nederländerna. Av dessa skäl valde Gerechtshof att omvandla påföljden till tvångsvård på institution, som i likhet med den svenska åtgärden inte är tidsbestämd utan beror på behandlingsresultatet.
- 22 Den dömda personen anser att den svenska frihetsberövande åtgärden är av mindre ingripande slag än den nederländska åtgärden. Vid den svenska åtgärden görs prövningen av huruvida vården ska upphöra efter ett halvår och den genomsnittliga varaktigheten är cirka fyra år, medan prövningen i samband med den nederländska åtgärden i princip görs vartannat år, åtgärdens genomsnittliga varaktighet är mycket längre och den berörda personen dessutom har förklarats icke önskvärd.
- 23 Mot bakgrund av dessa argument har Gerechtshof ställt den femte tolkningsfrågan.

Bedömning av information efter beslutet om erkännande

- 24 Vid Gerechtshof uppkommer slutligen frågan i vilken mån information som blivit tillgänglig först efter beslutet eller en utveckling som skett först senare ska beaktas, trots att denna information eller utveckling kan vara relevant för

bedömningen inom ramen för förbudet mot straffskärpning i artikel 8.4 i rambeslut 2008/909. I förevarande fall har den dömda personen bland annat hänvisat till den utveckling som gjort att han efter beslutet om erkännande har förklarats icke önskvärd i Nederländerna. Gerechtshof anser att detta kan vara en relevant omständighet vid bedömningen av huruvida den frihetsberövande påföljden eller åtgärden har skärpts. I detta sammanhang rör det sig dock om information och utveckling från tiden efter beslutet om erkännande. Eftersom Gerechtshof hyser tvivel om huruvida denna information ska beaktas, har den ställt den sjätte tolkningsfrågan.

ARBETSDOKUMENT